ANEXA nr. 2
la Procedura de înscriere a elementelor patrimoniului cultural imaterial în Registrul naţional al patrimoniului cultural imaterial și de actualizare a acestuia

FIȘĂ TEHNICĂ
pentru înscrierea elementului
Tehnici tradiționale de modelare și utilizare a țestului în Oltenia
în
Lista elementelor vii
care alcătuiesc patrimoniul cultural imaterial existent pe teritoriul României

A. Domeniu/domenii (conform Convenției UNESCO din 2003, astfel încât elementul trebuie să se integreze în definițiile Convenției UNESCO din 2003 Art. 2 https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/67741)

c) practici sociale, ritualuri şi evenimente festive
d) cunoştinţe şi practici referitoare la natură şi la univers;
e) tehnici legate de meşteşuguri tradiţionale.

B. Denumire standard: *Tehnici tradiționale de modelare și utilizare a țestului în România*

Țest/-uri – (din lat. *testum* = „vas de lut, capac de argilă cu care, după ce se încălzește, se acoperă pâinea, mălaiul puse la copt pe vatra fierbinte”)

C. Denumiri locale/regionale: *țăst/țăsturi* (Dolj, Olt, Gorj, Mehedinți), *tăst/tăsturi* (sudul Transilvaniei și Banat), *țeastă* (arhaism din Oltenia), *cerină* (Transilvania și Banat), a face pâine la țest, a face azma în țest, pâine de țest, a se coace în țest, a face friptură la țest

D. Arealul de manifestare:

Arealul de manifestare atestat documentar la 1900 acoperea îndeosebi sudul și sud-vestul României, cu o concentrare mare în Oltenia (Dolj, Olt, Mehedinți, Gorj, Vâlcea), Muntenia (Teleorman, Câmpia Bărăganului, Buzău), sporadic în Transilvania vestică (Hunedoara), sudul Moldovei (Galați, Brăila, Focșani) și Dobrogea (Constanța).

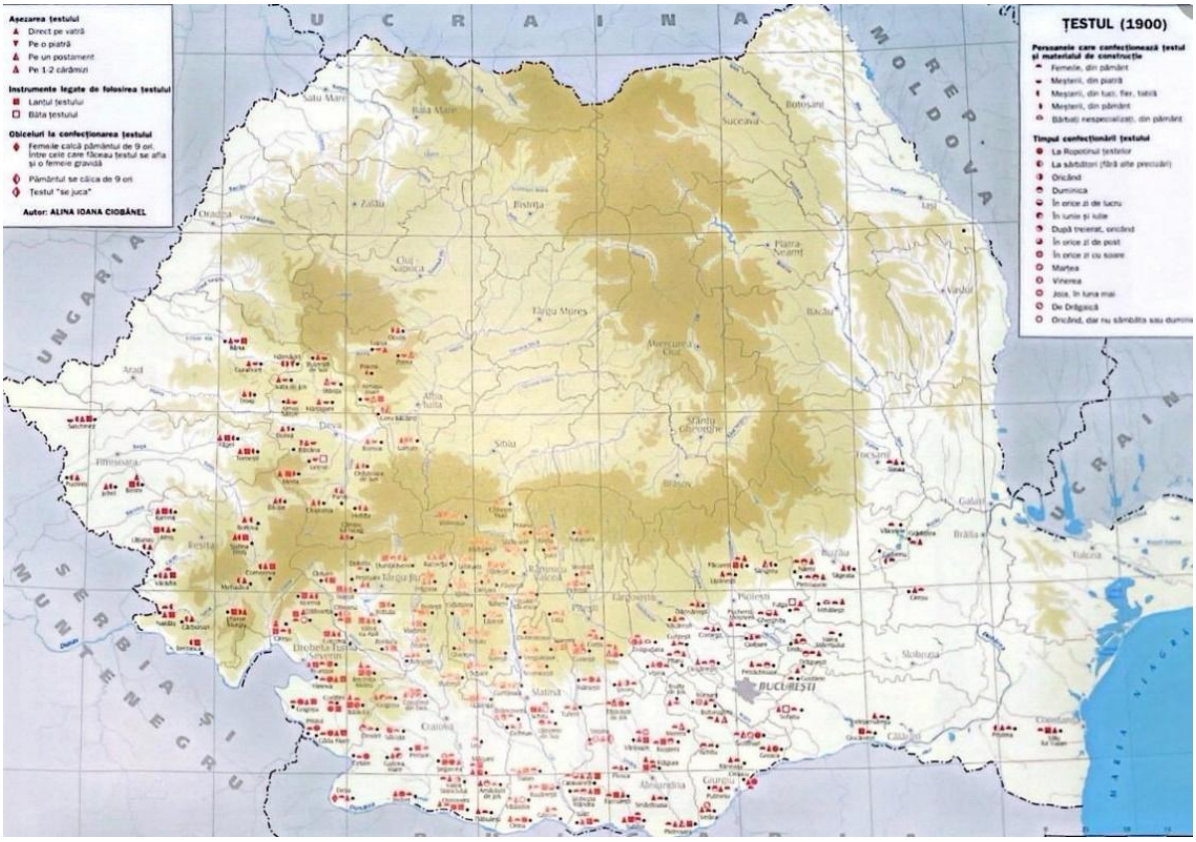
Având în vedere că viabilitatea elementului a fost atestată recent în Oltenia, prezenta inițiativă de înscriere va avea în vedere manifestarea sa actuală și practicile vii păstrate pe acest teritoriu.

Regăsim, așadar, practicate tehnicile tradiționale de realizare a țesturilor, practicate în județul Mehedinți, în comunele Magheru, Cireșu, Isverna, Bîcleș, Stoina, Breznița-Motru, Hinova, Prunișor, Corcova, Obârșia-Cloșani, etc.

În județul Gorj, s-au folosit tehnicile de realizare a țesturilor la Godinești, Peștișani, Tismana, Vladimir și Plaiul Cloșanilor – Padeș și Prigoria, Racovița, Borăscu, Valea cu Apă, Brănești etc.

În Dolj se făceau țesturi atât la sate, cât și în unele orașe: Brabova, Seaca de Pădure, Gogoșu, Rast, Grecești, Coțofenii din Dos, Sălcuța, Afumați, Basarabi, Bârca, Bistreț, Brabova, Bulzești, Călărași, Cernătești, Cioroiași, Ciuperceni, Daneți, Desa, Dobrești, Frățila, Galiciuica, Gângiova, Gighera, Giubega, Maglavit, Mârșani, Orodelu, Ostroveni, Pietroaia, Plosca, Poiana Mare, Rojiște, Radovan, Siliștea Crucii, Valea Stanciului, și orașele Bechet, Calafat, Dăbuleni.

Aria de răspândire a țestului cuprindea și o parte din Bulgaria, Albania, Iugoslavia, Câmpia Panonică, precum și unele zone din Europa Centrală, fapt pe deplin relevat de către cercetătorii din țările vecine, după părerea unora fiind vorba despre o mărturie de cultură populară care a fost creată în condiții similare la diverse popoare.

Imagine din Atlasul Etnografic Român (AER), Habitatul, vol. I, realizat de Academia Română prin Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” sub coordonarea lui Ion Ghinoiu, 2003.

1. Informații generale despre element (cel mult 1000 cuvinte) (scurt istoric, contextul de performare, funcții sociale, legătura cu elemente de patrimoniu cultural material, contribuția elementului la dezvoltarea durabilă):

Țestul*,** ca unealtă arhaică de producere a pâinii în *vatră* era întâlnit în locuințele romane din Dacia, cu o frecvență relativ mare, însăși originea latina a termenului, precum și aria sa de răspândire (Elveția romană, Dalmația, Iugoslavia, Carpații Galiției)[1] susținând proveniența romană a ***țestului pe teritoriul locuit de geto-daci. Modelarea țestului din lut reprezintă o practică cu rădăcini foarte vechi în spațiul românesc. Descoperirile arheologice și cercetările etnologice indică utilizarea unor instalații și capace de copt din lut încă din preistorie, tehnica fiind perfecționată și transmisă în mediul rural până în prezent. Țestul a rămas un obiect indispensabil gospodăriei tradiționale, în special în zonele lipsite de cuptoare zidite.

[1] P.P.Panaitescu, *Introducere la istoria culturii românești,* București, Editura Științifică, 1970, p. 149.

În afara *țestului* (lucrat din lut sau din piatră), pâinea se mai cocea în *vatră* (termen autohton) sau în *cuptor* (lat. *Coctorium*). Un cuptor evoluat de ars lutul, din vremea lui Mircea cel Bătrân, a ieșit la lumină în Făcăi, jud. Dolj. Camera de foc, aproape circulară, prezenta un prag de pământ cruțat și o bază de susținere a grătarului prevăzut cu mai multe perforații circulare, largi de cca 0,10 m.

Tehnicile tradiționale de modelare a țestului în România se încadrează meșteșugurilor tradiționale, iar faptul că producerea nu se făcea întâmplător, ci în condiții specifice ritualice, reîncadrează elementul de patrimoniu cultural imaterial segmentului de practici rituale și ceremoniale.

Folosirea țestului în alimentația tradițională a românilor a avut urmări considerabile, contribuind la conturarea unor trăsături locale proprii în alimentație. Pâinea mare, coaptă în țăst se deosebește substanțial de cea coaptă într-un cuptor, atât prin aspectul său, cât și prin componentele sale. Totodată, în arealul de utilizare a țestului se regăsesc și anumite feluri de mâncare specifice, dar mai ales pâine, plăcinte, friptură etc.

Persoanele care participau la producerea țesturilor din pământ erau exclusiv femeile, iar pentru realizarea țesturilor din piatră, întâlnite mai ales în Băița, Buceș (Hunedoara) și Almașu Mare (Alba), pe acestea din urmă realizându-le meșterii care prelucrau piatra. Mai existau țesturi confecționate de meșteri din metal: fier, tuci, tablă.

Zona de câmpie a Olteniei, cu terenurile sale foarte fertile, a favorizat din cele mai vechi timpuri cultura cerealelor. Până în anii 1880-1890 plugurile erau din lemn, se cultiva puțin grâu, în lanuri mici, accentul fiind mai pronunțat pe culturile de mei și porumb, iar cel mai vechi sistem pentru coptul pâinii, folosit până astăzi de locuitorii comunelor din acest areal, este țestul.

Față de cuptor, țestul prezintă avantajul că se încălzește mai repede, cu „surcele, bălării, coceni de porumb și bețe de floarea-soarelui” și că, pe lângă pâine dospită, azimă, turtă, se coc sub el și mâncăruri (ghiveci, cartofi, carne).

Tehnica de confecționare a țestului este similară cu cea a ceramicii primitive, modelată cu mâna și lăsată să se usuce la soare. Faptul că doar femeile fac țesturi este, cel mai porbabil, urmarea unor implicații de factură precreștină, posibil având legătură cu procesul fertilizării, al nașterii, mai ales că la „facerea țestelor” participau, de regulă, femei măritate.

Coroborând datele rezultate din săpăturile arheologice cu studiul sistemelor de copt pâine în locuința tradițională, s-a remarcat în zona noastră, zona Romanați, continuitate fără întrerupere a unor forme din neolitic până în zilele noastre.
Utilizarea țestului corespunde în România cu zona de folosire a vetrei cu horn sau hotă suspendată, numită „corlată", una dintre cele mai vechi forme de cuptor.

Tehnicile tradiționale de producere a țestului nu se efectuau la întâmplare, exista un timp anume al producerii țesturilor, unul plin de credințe magico-religioase, fiind încadrat perioadei cuprinse în prima jumătate a anului, o dată cu trecerea de sărbătorile Pascale, a treia marți după Paști, când grupuri de femei se adunau la un loc și după un minuțios sistem de practici, călcau și modelau țestul de pământ. Atunci se făcea așa numitul Ropotin al Țestelor, sărbătoare cu rădăcini arhaice în celebrarea Zeiței Creatoare Mamă – Zeița Pământ, simbolul vieții și al creației. Bătrânii credeau că „dacă este serbată (ziua Ropotinului) atunci nu bate piatra sau gheața, adică grindina, pometurile, și semănăturile". Tot bătrânii își amintesc că celebrarea Ropotinului ferea comunitatea „de pocituri". Această sărbătoare se ținea doar de femei și era permis doar să se facă țesturi. Prelucrarea pământului „galben" folosit la facerea țesturilor era exclusiv apanajul femeilor comunității sătești, cele căsătorite fiind „creatoarele" cuptoarelor din pământ numite „țăsturi" sau „țeste". Cele nouă femei luau pământul galben de la marginea satului, foloseau drept calapod mușuroaie din pământ, călcând pământul de nouă ori. Bătrânii făceau semnul crucii pe țesturi, semnificând echilibrul dintre simbolistica pre-creștină și cea creștină, echilibru specific întregii noastre creații populare românești. Din ciclul sărbătorilor celebrate de femei, cu trimitere directă la cultul agrar unde feminitatea este suplimentată prin graviditate, motiv pentru care femeile căsătorite erau cele care împlineau ritualul de producere a țesturilor, în iunie sau iulie, după treierat, joia în luna mai, de Drăgaică sau de Ciurica, la 15 iulie. Călcatul pământului în picioare la Verbița sau Verbicioara – jud. Dolj, se făcea asemenea jocului călușarilor, pământul „se juca" cu picioarele, într-o înlănțuire simbolică a aratului, ca activitate exclusiv masculină. Aceste manifestări aveau drept scop echilibrarea simbolică a forțelor și rolurilor, pământul fiind sursa de hrană și simbolul creației, resursa generatoare de viață din precreștinism. Percepută de către comunitatea tradițională ca o zi de descătușare feminină, o dată cu producerea țesturilor aveau loc și strigături și manifestări bahice menite să accentueze autoritatea feminină manifestată plenar o zi pe an. Numărul femeilor care călcau pământul era invariabil de 9, călcarea pământului se făcea de 9 ori, iar între femeile care făceau țestul se afla întotdeauna o femeie gravidă, ca simbol al nașterii, al continuității. Nu întâmplător, forma țestului este asemănătoare cu pântecele mamei, iar pâinea este simbolul vieții, al nașterii și continuității.

Mitropolitul Filaret al Râmnicului la 1845 spunea, în pofida acestui ritual magic: „iaca mai de rușine ori de păcat la creștini iaște sărbătoarea dracului. Ci dar se cuvine să nu mai prăznuiască în acea zi acea spurcată sărbătoare, și babele să se părăsească de țesturile ce fac în ziua aceea, adică în pofida dracului, cum zic iale." (date din Monografia Comunei Deveselu, jud. Olt, scrisă de comandor în rezervă Tudor Nicola, în 2014, Editura Hoffman, p.93)

Continuitatea cu care s-au lucrat țesturi în Oltenia arată că intervenția Mitropolitului Filaret nu a avut ecoul scontat, datinile străvechi având o influență mult mai mare decât preceptele bisericești. Păstrarea obiceiurilor de producere a țesturilor la Ropotin s-a ținut de către femeile de pe Valea Dunării, în Oltenia, ca să potolească duhurile rele, să nu le strice semănăturile și să nu pocească pe cineva.

Informații despre țestul de lut sunt consemnate în volumul *Alimentația, Oltenia*, vol. I, realizat de cercetătorii de la Institutul de etnografie și folclor „Constantin Brăiloiu", atât în secțiunea dedicată inventarului casnic, unde sunt documentate practicile și obiceiurile comunitare legate de confecționarea acestuia, cât și în legătură cu prepararea pâinii și a mălaiului dulce în țest.

Materiile prime

Materia primă folosită la realizarea țesturilor a fost pământul lutos sau argila roșie sau pământul galben, adică un pământ argilos, într-o proporție mai mare, completat cu balegă de cal, folosită ca liant. Paiele sau fibrele din paie digerate din balegă împiedică crăparea lutului în timpul arderilor repetate. În unele zone se adaugă și câlți sau păr de animale, de regulă de vite, pentru o rezistență crescută a compoziției. În prezent, în comunele din Dolj unde se practică facerea țesturilor, se folosește pământ galben luat din gropi speciale, de la malurile Dunării, „împielmat" cu paie și câlți.

Procesul tradițional de pregătire constă în trei pași, anume:

- frământatul pământului cu picioarele, într-un amestec specific cu balegă și apă, până când compoziția devine omogenă.
- Modelarea prin aplicare în straturi succesive a lutului peste un mulaj din piatră sau formă din pământ întărit, în formă de clopot și lăsarea la uscat, timp de câteva săptămâni
- Uscarea se efectuează la umbră, în curent de aer, timp de câteva săptămâni, pentru a se elimina apa lent, prevenindu-se, astfel, fisurile.

Contextul ritualic al producerii țesturilor în trecut, se concretiza în prima jumătate a anului, în anumite zile din săptămână, a treia marți după Paști, după seceriș, la Circovii de vară, la Ciurica, etc.

La *Ropotinul țestelor*, care s-a practicat în satele Olteniei a treia marți după Paști, și care încă se practică, sporadic, în sate din Teleorman, Dobrogea și Oltenia,

femeile căsătorite și cele vârstnice, în număr de nouă, se strângeau la marginea satului, într-o comunitate exclusiv feminină, pentru a da formă țesturilor din lut (pământ galben) având în compoziție și nisip, amestecat cu pleavă de grâu, păr de capră sau de cal, paie și apă. Foarte important este modul în care trebuia călcat sau „jucat" acest pământ, pentru a rezista cât mai mult timp, precum și forma circulară, care face referire la cultul bizantin al soarelui, ca resursă de energie și sursă a vieții. Să nu uităm că în aceste cuptoare se coceau anumiți colaci rituali folosiți la anumite sărbători și obiceiuri sacre. După modelarea acestora, cu ajutorul unui furci de tors se forma orificiul prin care se punea vătraiul țăstului, cel care era prins de un lanț de corlată și ridicat ori de câte ori se aprindea focul sub cuptor. Timp de câteva zile, țestele se lasă la uscat, așezate pe frunze de „caftalan, fiind ferite de razele puternice ale soarelui, pentru ca procesul de uscare să fie unul lent, care să nu ducă la crăparea lor. Ultimul proces al acestui ritual este scobitura țestului care se întoarce către cer și se cioplește atât cât trebuie pentru a fi bun pentru copt. Semnul sfintei cruci nu lipsește din acest ceremonial, iar primul foc care se face trebuie să fie unul domol.[2]

Așadar, țestele sunt confecționate manual din lut (pământ galben/ humă), amestecat cu pleavă de grâu, bălegar de cal/ vacă și uneori păr de animale pentru a asigura rezistența la temperaturi înalte. Lutul este modelat în formă de cupolă, adesea decorat simplu și lăsat la uscat, la soare, înainte de a fi ars pe vatră. Deși meșteșugul a înregistrat un regres în ultimele decenii, mai există meșteri populari în zonele rurale din Dolj, Olt, Mehedinți și Vâlcea care continuă să producă țeste. În ultimii ani, există o tendință de revigorare a interesului pentru gastronomia tradițională, ceea ce a dus la o redescoperire a utilității țestelor, transformându-le din obiecte strict utilitare în atracții pentru turismul culinar. Acest meșteșug nu este doar o tehnică de fabricație, ci o moștenire culturală care leagă comunitățile actuale de tehnicile de supraviețuire și alimentație ale strămoșilor.

Arhiva documentară etnografică atestă faptul că, în Dolj, țesturile s-au realizat și la alte sărbători, în zile de lucru, în iunie și iulie, în perioada treieratului și după treierat, în zile de post, la soare, marțea, vinerea sau joia etc. Din ciclul sărbătorilor celebrate de femei, cu trimitere directă la cultul agrar unde feminitatea este suplimentată prin graviditate, motiv pentru care femeile căsătorite erau cele care împlineau ritualul de producere a țesturilor, în iunie sau iulie, după treierat, joia în luna mai, de Drăgaică, de Ciurica, la 15 iulie. Călcatul pământului în picioare la Verbița sau Verbicioara – jud. Dolj, se făcea asemenea jocului călușarilor, pământul „se juca" cu picioarele, într-o înlănțuire simbolică a aratului, ca activitate exclusiv masculină. Aceste manifestări aveau drept scop echilibrarea simbolică a forțelor și rolurilor, pământul fiind sursa de hrană și simbolul creației, resursa generatoare de viață din precreștinism. La

[2] Cercetare și documentare teren, povestitoare Corâci Mihaela, 55 ani, sat Busu, județul Dolj, data interviului: 03.11.2023.

Ciutura, în Dolj, și la Târnava, Dolj și în prezent se practică vara facerea țesturilor numite local „cirimnă” sau „cirepnea”, la care participă exclusiv femeile.[3]

În cultura tradițională românească, coacerea pâinii în vatră reprezintă un ritual sacru încărcat de o simbolistică profundă, forma rotundă a pâinii făcând trimitere la simbolul solar reprezentat în filozofia precreștină prin cerc. Cercul apare în forma ritualică a pâinii (turta de Ursitori, turta miresei, colaci), ca simbol al vieții, fertilizator, sugerând ideea de ciclicitate a vieții, de repetitivitate și continuitate, precum și de veșnicie (colacul dat de pomană ca simbol al vieții de după moarte).
Întâlnim atât pe pâinea rituală, cât și pe țestul sub care era coaptă aceasta, crestături în formă de cruce, simbol christic menit să însemneze atât pâinea, ca aliment ritualic, cât și cuptorul ca mediu de coacere, simbolizând viața. Crucea are rolul de certificator sacru al legăturii dintre obiect și Dumnezeu, obiectul cu valențe spirituale, sacre, cuptor – pâine.

Funcțiile ritualice și sociale ale țesturilor în prezent sunt practice, prin prepararea alimentelor, cât și una identitară. El este asociat cu pâinea de casă, mesele de sărbătoare și numeroase practici comunitare, contribuind la păstrarea memoriei culturale și a gastronomiei tradiționale.

Transmiterea se realizează prin observare și participare directă, în cadrul familiei și al comunității. În prezent, atelierele educative organizate de muzee, școli și meșteri populari au un rol esențial în continuarea practicii.

Contribuția elementului la atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă:

2.a. Descrierea păstrătorilor/purtătorilor/creatorilor elementului: (vârsta, profesia, grupul etnic) (Vor fi numiți păstrători/purtători reprezentativi, recunoscuți ca atare în comunitate, cu date de contact obținute cu acordul celor vizați și beneficiind de susținerea acestora pentru inventarierea elementului și comunicarea publică a informațiilor):

Categoriile de persoane și grupuri considerate de către specialiști *practicanți* păstrează, conservă, recreează, inovează și transmit elementul (ce constituie obiect al prezentei fișe de inventar) cu mijloace, instrumentar, materiale, tehnici, pe cât posibil nealterate, având rol fundamental în salvgardare, fiind persoane și grupuri deținătoare, păstrătoare, purtătoare, creatoare și transmițătoare de patrimoniu. În cazul acestora, transmiterea elementului se face și astăzi preponderent în cadrul familiei și al grupului restrâns de persoane din comunitatea apropiată. **Elementul denumit *țest* (cu toate denumirile sale locale și regionale) are rol de marcă**

[3] Cercetare teren, Bobașu Margareta, com. Vârvoru, Dolj

identitară pentru Oltenia, asigură coeziunea de grup și socială și conferă purtătorilor un sentiment de mândrie și apartenență la un areal și o cultură specifice zonei de care aparțin. Practicanții actuali, împreună cu elementul respectiv și în cadrul arealelor de manifestare specifice, reprezintă vectori ai dezvoltării durabile, ai creșterii calității vieții și ai integrării sociale.

Categoriile de persoane și grupuri cu funcții și roluri complementare celor deținute de practicanți, organizate în diverse forme de manifestare și formule juridice, au preponderent **rol „societal", de creștere a gradului de conștientizare a valorii reprezentate de element, atât în rândul practicanților, cât și al diverselor grupuri interesate, dețin un rol important în diseminarea informațiilor cu privire la acest element în rândul publicului larg și al categoriilor de public cu interese diverse, au rol de promovare, punere în valoare și, după caz, de mediator între mediul de specialitate și practicanți**, în unele contexte colaborând cu aceștia sau devenind auto-didacți ori dezvoltând inițiative, proiecte sau mici afaceri de promovare, revitalizare sau resemantizare a elementului.

Tehnicile tradiționale de modelare a țestului reprezintă ansamblul cunoștințelor, deprinderilor și practicilor transmise din generație în generație privind realizarea manuală a țestului din lut și utilizarea acestuia pentru prepararea hranei. Confecționarea începe prin alegerea lutului potrivit, urmată de frământare, modelare manuală, uscare lentă și ardere controlată. Înainte de prima utilizare, țestul este încălzit progresiv, pentru eliminarea umidității și consolidarea ceramicii. Dincolo de funcția practică, țestul este un simbol al gospodăriei tradiționale și al culturii alimentare românești, fiind asociat cu prepararea pâinii și cu numeroase practici familiale și rituale.

În urma cercetărilor desfășurate în Oltenia, în județele Dolj, Olt, Mehedinți, Gorj și Vâlcea, în perioada martie-septembrie 2026, am constatat existența unor subzone geografice unde oamenii lucrează țesturi, în tehnicile moștenite de la generațiile anterioare, raportându-se la canoane tradiționale. Unele sate din Oltenia păstrează inclusiv caracterul ritualic al producerii țesturilor, acestea fiind lucrate esxclusiv de femei, în anumite perioade de timp, mai ales la începutul anului agrar sau după sărbătorile pascale. În alte localități, țesturile sunt produse de bărbați, unii lucrând inclusiv pentru a le valorifica în urma unor comenzi sau la târgurile săptămânale. Zonele cercetate au scos la iveală sate și comune din Dolj unde țestul se lucrează și se folosește uneori ocazional, alteori uzual. Printre acestea, raportat la ponderea persoanelor care fac țesturi, localitățile reprezentative la acest capitol în Dolj sunt: Brabova, Cernătești, Grecești-sat Busu, Rast, Bîrca, Bîcleș, Botoșești-Paia, Seaca de Pădure, Afumați și cam toată Câmpia Băileștiului, acestea fiind zone active în producerea țesturilor. Referitor la

folosirea lor pentru coacerea diferitelor alimente, de la pâinea în țest la colacii de pomană sau alte copturi cu valențe ritualice, se folosesc țesturile sistematic, deopotrivă pentru pregătirea altor bucate, precum pui copt în țest, pește, alte alimente și mâncăruri tradiționale. Dintre persoanele care produc țesturi aici, amintim pe: Huruiocea Mariana și fiul său, Huruiocea Ionel, com. Brabova, Dolj; Osiac Săndică, com. Seaca de Pădure, Dolj; Curuț Mogoi Mariana, sat Botoșești-Paia, Dolj; Onescu Gelu și Olteanu Liviu, din Cernătești, Dolj; Corîci Aristița și Corîci Mihaela, sat Busu – Dolj, Coman Tatiana și Nasta Nicoleta din sat Grădiștea, Dolj; Constantin Militaru, com. Seaca de Pădure, Dolj; Lică Paula, satul Corzu, jud. Mehedinți; Vârtosu Oprița din Bârca, Sfîrlează Constantin Cristian din Rast, care continuă tradiția preluată de la mama sa, Vițelaru Severica, Mircea Butoi din Rast; Corâci Aristița, com. Grecești, jud. Dolj, Coman Tatiana și Nasta Nicoleta din Grecești, sat Grădiștea, Dolj, Onescu Gelu, Cernătești, Dolj, Cojocaru Mihăiță, com. Secu, Dolj, Maria Balaci, sat Salcia, Argetoaia, Dolj; Adrian Pîrvu, com. Deveselu, jud. Olt; Vlad Rodica, alături de copiii săi, Vlad Marian Ionuț și Vlad Daniela Cristina, jud. Olt – com. Oboga; Gheorghe Gârbovan și Marcel Tănasie, din satul Noapteșa, comuna Șișești, jud. Mehedinți și Țăruș Florica, Gheorghița Bălăceanu, nepotul său, Alexandru Țicu, și străbunica, Sabina Bălăceanu, com. Pătulele, jud. Mehedinți; Gherguleasa Elena (Lenuța a lui Gherguleasa) din sat Mărgheni, com. Brâncoveni, Olt etc.

La nivelul județului Olt, Câmpia fostului Romanați, cu terenurile sale foarte fertile, a favorizat și favorizează cultura cerealelor, țestul devenind reprezentativ pentru coptul pâinii în zonă. Oltul are localități reprezentative la nivelul producerii țesturilor, o zonă condensată de folosire și producere a acestui element de patrimoniu fiind Deveselu, Comanca, Stoenești, Corabia, Gostavățu, Traian, Vlădila, Mărghieni – Brâncoveni, Oboga și altele. Zona menționată este activă la nivelul producerii țesturilor, nucleul fiind reprezentat de localitatea Deveselu unde se folosește „pământ galben” pe care sătenii îl regăsesc încă în Dealul Cișmelei sau Valea Pârlițiului.

La Mehedinți există o diferență de abordare a țesturilor din perspectiva materialului folosit la confecționare. Astfel, în arealul etnografic al Obrârșiei-Cloșani, la Șișești, localitate unde există centre ceramice cu vechime și autoritate creativă incontestabilă, unde familiile de ceramiști transmit de la o generație la alta ceramica de Noapteșa-Șișești, țesturile se confecționează atât pentru uzul casnic al familiilor din zonă, cât și pentru comenzi generate de restaurantele cu profil tradițional, sau hanurile unde se folosesc țesturile. Materialul de lucru al țestului este reprezentat de lutul pe care meșterul olar îl folosește la fabricarea vaselor de Noapteșa. Pnetru rezistență, țestul din lut se arde la temperaturi mari, de peste 1000 de grade, spre a nu fi casant. Meșterii care lucrează și țesturi în zonă sunt familiile de olari cunoscute: Gheorghe Gârbovan și Marcel Tănasie, din satul Noapteșa, comuna Șișești, jud. Mehedinți.

Acestora, li se alătură persoanele din sudul Mehedințiului, din Valea Timocului, inclusiv cei aflați în arealul sârbesc, acolo unde locuiesc familiile de români. Dintre aceștia, la fiecare gospodărie din localitatea Pătulele, jud. Mehedinți, se lucrează țesturi de femei, în normele impuse de tradiție, în perioade considerate oportune din punct de vedere ritualic pentru a crea aceste cuptoare. Dintre cei care ne-au arătat țesturile produse de ei și modul cum le fac și le folosesc amintim pe Țăruș Florica, Gheorghița Bălăceanu, nepotul său, Alexandru Țicu, și străbunica, Sabina Bălăceanu. Zona este profund conservatoare la nivelul tehnicilor tradiționale de producere a țesturilor, astfel că regăsim țesturile lucrate de femei inclusiv în satele Jabukovac, Malainica, Duplijana, Dusanovac, Samarinovac, din Timocul sârbesc, unde populația este de sorginte română, aproape în exclusivitate. Dintre creatoarele și păstrătoarele de țesturi tradiționale de aici cunoscute în comunitate pentru acest meșteșug sunt Trailovic Maria, Milicovici Vetuța.

La nivelul creatorilor de țesturi, în Vâlcea și Gorj nu putem face afirmații în prezent, există centre unde se coace pâinea în țest, unde țestul este utilizat pentru diferite mâncăruri, cu precădere în context horeca. Însă despre sate unde lumea produce țestul spre a-l folosi în gospodărie sau a-l comercializa, nu sunt repere momentan.

Din câte s-au constatat, producerea țesturilor avea în trecut o funcție dublă: pe de o parte cea legată de rolul ritualic, de valențele magice legate de prepararea pământului, de producerea în anumite momente ale anului, de îndeplinirea unor condiții de către femeile care îl lucrau, pe de o parte, și, pe de altă parte, un rol funcțional, acela de coacere a turtelor de mălai sau azimelor.

Tipuri de practicanți în funcție de gen:

Elementul este păstrat viu în satele din Oltenia, purtătorii de competențe, cunoscătorii tehnicilor tradiționale de modelare în schimb au devenit, destul de numeroși, bărbații. Practic, s-a făcut un transfer de competențe de la exclusivitatea feminină către masculin, iar contextul ritualic a fost treptat înlocuit de necesitatea impusă de migrația socială și schimburile de roluri din societatea modernă. Cunoștințele sunt transmise în prezent prin învățare directă, în familie și în cadrul atelierelor demonstrative, de la femeile care practicau acest meșteșug.

Există încă sate din Oltenia unde țesturile sunt lucrate și astăzi, exclusiv de către femei, ca, de pildă, la Brâncoveni, în Olt, la Bîrca, în Dolj și la Afumați, în Dolj.

În urma cercetărilor în teren întreprinse în multe localități ale Doljului, dar și în Olt și Mehedinți, am constatat similitudini, dar și diferențe în ritualul de producere a țesturilor, persoanele vârstnice din localitate, atât femei, cât și bărbați, având competențe în producerea acestui element și demonstrând o bună cunoaștere a etapelor de lucru, a ritualului de realizare și modului în care țesturile erau folosite sau valorificate în comunitatea tradițională.

Deși în satul tradițional de acum 100 de ani țestul era exclusiv fabricat de femei, în prezent bărbații sunt cei mai mulți dintre producătorii de țesturi, respectând materia de lucru identică cu ceea ce se folosea în trecut, dar fără valențele ritualice și sociale.
Aceștia fiind preocupați să redescopere tehnicile tradiționale de producere a țesturilor, prin documentarea cu privire la acest element;
- dobândească cunoștințe și competențe referitoare la acesta;
- contribuie la conștientizarea valorii țestului ca element identitar, ca factor de coeziune socială și dezvoltare durabilă, în rândul persoanelor și a grupurilor interesate;
- contribuie la diseminarea informațiilor referitoare la element;
- contribuie la promovarea elementului în grupuri de interes în țară și în străinătate, în rândul publicului larg;
- contribuie la revitalizarea elementului acolo unde acesta a intrat în fond pasiv.

2.b. Contribuţia instituțiilor și a organizațiilor non-guvernamentale la inventariere elementului (Se va menționa denumirea completă a instituțiilor, adresa și datele de contact ale unui reprezentant al acestora):

Cercetarea de teren s-a desfășurat în perioada martie – septembrie 2026, în mai multe sate din județele Olteniei, iar pentru rezultatele finale, din Muzeul Olteniei au participat la cercetarea de teren și au documentat materialul referitor la acest element de patrimoniu cultural imaterial viu, muzeografii Secției de Etnografie a Muzeului Olteniei: Roxana Deca, Liviu Olteanu, Loredana Vasilica Durău, Anișoara Bălan și Roxana Cernat, alături de conservatorul secției, Turcu Marius-Sorin și referentul de specialitate, Laurențiu Ungureanu.

Propunerea elementului „Tehnici tradiționale de modelare și folosire a țestului în Oltenia” beneficiază de susținerea unor instituții culturale din Craiova, precum Muzeul Olteniei Craiova, Centrul Județean de Cultură și Artă Dolj, având și sprijinul mai multor parteneri, printre care Liceul de Industrie Alimentară Craiova și Asociația non guvernamentală „Curaj Înainte”, care vor contribui la promovarea și valorificarea tradițiilor gastronomice specifice Olteniei prin activități educative și culturale. Creatorii din zonele etnografice cercetate sunt susținuți și protejați de comunitățile locale și primăriile comunelor aferente:
Primăria Comunei Seaca de Pădure – Dolj

Primăria Comunei Bârca – Dolj
Primăria Comunei Brabova – Dolj
Primăria Comunei Cernătești – Dolj
Primăria Comunei Șișești – Mehedinți
Primăria Comunei Bîcleș – Mehedinți
Primăria Comunei Grecești – Dolj
Primăria Comunei Botoșești -Paia – Dolj
Primăria Comunei Rast – Dolj
Primăria Comunei Deveselu – Olt
Consiliul Județean Dolj, în calitate de coordonator de credite pentru instituția Muzeul Olteniei a susținut cercetarea în teren în perioada martie-septembrie 2026, asumându-și, totodată, și responsabilitatea continuării acestui proiect de susținere a meșterilor și creatorilor care respectă canoanele tradiționale.

Organizații non-guvernamentale care susțin această inițiativă: Asociatia Națională a Bucătarilor și Cofetarilor din Turism din România, Asociatia Winelover Romania, Federația Națională a Degustătorilor Autorizați, Asociația CURAJ ÎNAINTE.

3.a. Situația actuală a elementului și identificarea eventualelor riscuri de dispariție sau modificare semnificativă a elementului (Se va preciza raportul dintre informațiile existente în surse anterioare de informare, documentare și cele recent obținute prin demersul de față):

În urma cercetărilor recente în sate importante pentru element din Dolj și Mehedinți, s-a constatat faptul că elementul este viu, se practică fie individual, fie în mediu familial sau comunitar, și-a pierdut valențele ritualice, însă tehnicile de modelare se respectă în normele tradiționale. S-a constatat că există un interes în creștere pentru gastronomia tradițională și pentru valorificarea patrimoniului cultural imaterial în majoritatea satelor și comunelor unde elementul este viu.

Principalii purtători ai elementului erau femeile, actualmente țesturile sunt lucrate atât de femei, cât și de bărbați, membrii ai comunităților rurale care păstrează tehnica modelării și utilizării țestului. În prezent, muzeele și primăriile, precum și consiliul județean prin susținerea instituțiilor subordonate, a căror implicare contribuie la transmiterea cunoștințelor prin ateliere demonstrative și programe educative, expoziții și publicații de specialitate.

Riscurile și amenințările ar fi:
Reducerea numărului de practicanți, dispariția gospodăriilor tradiționale, utilizarea echipamentelor moderne de gătit și accesul limitat la materia primă reprezintă

principalele riscuri pentru continuitatea elementului. Migrația populației și lipsa ucenicilor accentuează vulnerabilitatea acestui patrimoniu.

3.b. Plan de salvgardare a elementului, prin acțiuni specifice (Se vor urmări principalele tipuri de măsuri de salvgardare recomandate prin mecanismul internațional de implementare a Convenției UNESCO din 2003: documentarea, transmiterea, prin educație formală, non-formală și informală, diseminarea informațiilor despre element în diferite contexte și prin diferite mijloace):

Mijloace de salvgardare a culturii țestului în Oltenia, propuse de Muzeul Olteniei Craiova, având în vedere activitatea desfășurată de specialiștii etnografi pentru depistarea în teren și monitorizarea celor care respectă canoanele tradiției atât la nivelul de modelare, cât și la utilizarea țesturilor. Muzeul are ca scop principal identificarea, documentarea, conservarea și transmiterea către generațiile următoare a cunoștințelor, tehnicilor și practicilor tradiționale asociate confecționării și utilizării țestului în Oltenia, ca element reprezentativ de patrimoniu cultural imaterial. În acest sens, muzeul propune un program integrat de salvgardare, fundamentat pe existența unui patrimoniu – reper etnografic și pe existența celor care realizează, încă, în satele din Oltenia, țesturile conform cu canoane tehnice și ritualice străvechi.

Prima etapă în conservarea unui element presupune existența cercetării și a documentării etnografice, mai precis: identificarea localităților din Oltenia în care se păstrează memoria confecționării și utilizării țestului; realizarea cercetărilor de teren și intervievarea persoanelor care cunosc tehnicile tradiționale de realizare a țesturilor; documentarea etapelor de lucru, înregistrarea obiceiurilor, credințelor și practicilor rituale asociate confecționării țestului, constituirea unei arhive muzeale cu fotografii, înregistrări audio-video, mărturii orale, fișe etnografice – toate servind ca resursă de documentare și informare a publicului asupra acestui element viu de patrimoniu.

Una dintre activitățile destinate instruirii și cunoașterii de către public a mijloacelor tehnice tradiționale de facere a țesturilor, precum și modul în care se preparau copturile în țest, constă în organizarea de ateliere de pedagogie-muzeală, în cadrul cărora se vizionează filme documentare demonstrative de confecționare a țesturilor, în satele și localitățile cercetate.

Se vor iniția programe de ucenicie și transmitere inter-generațională a meșteșugului, prin intermediul unor parteneriate culturale încheiate cu școlile și grădinițele din Oltenia, care au ca scop implicarea tinerilor în activități practice de modelare a lutului/pământului în vederea creării propriilor cuptoare de tip „țest”. Se vor organiza întâlniri în programul „Școala Altfel” sau la Târgul Meșterilor Populari, la Ziua Culturii

Române, la Ziua Internațională a Patrimoniului Cultural Imaterial, întâlniri între meșteri creatori, cercetători, muzeografi și tineri, elevi sau studenți.

Măsurile instituționale și monitorizarea viabilității elementului:

- Elaborarea documentației științifice pentru înscrierea elementului în Registrul Național al Patrimoniului Cultural Imaterial și susținerea unei viitoare candidaturi UNESCO
- Identificarea purtătorilor și documentarea meșterilor și comunităților care păstrează tehnicile de modelare a țesturilor
- Conservarea și valorificarea patrimoniului material și imaterial asociat confecționării țestului
- Transmiterea cunoștințelor tehnice către tineri, prin învățare directă de la purtătorii tradiției.
- Promovarea țestului ca marcă identitară a culturii tradiționale oltenești
- Stimularea continuității practicii în comunitățile de origine
- Dezvoltarea de parteneriate pentru salvgardarea pe termen lung a acestui element de patrimoniu

Dintre măsurile de salvgardare propuse și realizate de Secția de Etnografie a Muzeului Olteniei Craiova, susținute de către Consiliul Județean Dolj, propunem:

- Expoziție „Tehnici tradiționale de modelare a țestului în Oltenia", derulată în august-octombrie 2026 la Casa Băniei, Secția de Etnografie - https://www.facebook.com/photo?fbid=1594496102468788&set=a.604501264801615&locale=ro_RO
- Expoziție „Moșteniri Vii" derulată sub egida celebrării Zilei Internaționale a Patrimoniului Cultural imaterial, cuprinzând patrimoniul UNESCO al muzeului, elemente încadrate în Registrul Național și elemente propuse spre a fi înscrise în categoria Patrimoniu Imaterial Viu al Olteniei. -
- Articole științifice publicate în reviste de specialitate, având ca tematică atât mijloacele tradiționale de realizare a țesturilor, cât și cadrul ritualic de „facere a țăsturilor" – Ropotinul
- Ateliere de pedagogie muzeală în cadrul cărora tinerilor le sunt prezentate filme documentare și primesc explicații legate de rosturile ritualice și gastronomice ale țesturilor, în cadrul gospodăriei țărănești
- Organizarea Târgului Meșterilor Populari: Cu acest prilej se vor realiza și demonstrații de utilizare a țesturilor sub aspectul coacerii unor produse gastronomice precum pâinea, friptura sau alte mâncăruri.

- Realizarea unei arhive documentare referitoare la semnificațiile culturale ale țestului, realizarea unor filme documentare etnografice care să cuprindă explicațiile meșterilor, contextul comunitar și practicile tradiționale asociate utilizării țestului.
- Stabilirea unor parteneriate între muzeu, autoritățile locale, asociații culturale și meșteri populari în vederea organizării periodice a unor activități de transmitere a cunoștințelor tradiționale și de revitalizare a practicii în comunitățile tradiționale originare.

Scopul implementării demersurilor de salvgardare, constând în realizarea de expoziții tematice dedicate „țăstului" din Oltenia, organizarea anuală a târgului meșterilor populari – prilej de promovare a tuturor elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial, organizarea periodică a atelierelor de pedagogie muzeală, constituirea unei arhive documentare și audio-vizuale, realizarea unui film documentar și a unor publicații de specialitate, consolidarea unor relații dintre muzeu și comunitățile purtătoare ale tradiției, creșterea vizibilității acestui element de patrimoniu cultural imaterial.

Monitorizarea și evaluarea:
Muzeul va urmări anual numărul meșterilor implicați, al atelierelor desfășurate, al participanților, al materialelor documentare realizate și al comunităților partenere. Un indicator esențial îl constituie numărul persoanelor care dobândesc efectiv deprinderile de modelare a țestului și continuă practicarea acestora, deoarece salvgardarea patrimoniului imaterial presupune nu doar documentarea și promovarea, ci și asigurarea viabilității sale.

4. Bibliografie:

Nicolae Iorga, *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc*, București, 1906.
Vladimir Dumitrescu, Alexandru Vulpe, *Dacia înainte de Dromihete*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988 .

Iordache Gheorghe, *Ocupații tradiționale pe teritoriul României*, Editura Academiei Române, vol. III, București, 1996.

Gheorghe Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1976
Mihail Macrea, Viața în Dacia romană, București, Editura Științifică, 1969.

Tudor Nicola, *Monografia comunei Deveselu*, Editura Hoffman, 2014.

Ghinoiu, Ion, *Lumea de aici, lumea de dincolo: Ipostaze mitice ale timpului și spațiului*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999.

Ion Ghinoiu (coordonator general), Cătălin Alexa, Cornelia Belcin Plesca, Laura Ioana Toader (elaborare, îngrijire științifică și redacțională), *Alimentația. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, Volumul I (Oltenia), București, Editura Etnologică, 2018.

Vlăduțiu, Ion, *Etnografia românească: Istorie, cultură materială, obiceiuri*, Editura Științifică, București, 1973.

Fochi, Adrian, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, Editura Minerva, București, 1976.

Atlasul Etnografic Român (AER), *Habitatul*, vol. I, realizat de Academia Română prin Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu" sub coordonarea lui Ion Ghinoiu, 2003.

5.a. Echipa de coordonare a inventarierii elementului:
dr. Roxana Deca, muzeograf IA, expert poprt popular din Oltenia, Muzeul Olteniei Craiova
dr. Liviu Olteanu, muzeograf Muzeul Olteniei Craiova
Mirabela Gagiu, manager Centrul Județean de Cultură și Artă Dolj

5.b. Responsabil cu monitorizarea și actualizarea datelor despre element:

Dr. Roxana Deca

6. Data completării fișei de inventar:

29 octombrie 2026